

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
KOLIZIJA V VAŠI PRIDONOSI

Strokovni center

za celostno podporo otrokom in mladostnikom z okvaro vida
ter otrokom in mladostnikom s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

Center IRIS
Center za izobraževanje, rehabilitacijo,
inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne
Langusova ulica 8, 1000 Ljubljana

Tel.: 01 2442 750
E- naslov: mreza.centrov@center-iris.si
info@center-iris.si

Več informacij
www.strokovnicenter.splet.arnes.si
www.center-iris.si
Facebook: Center IRIS

Brošura je nastala v okviru projekta Strokovni center za celostno podporo otrokom in mladostnikom z okvaro vida ter otrokom in mladostnikom s primanjkljaji na posameznih področjih učenja.
Vir fotografij: arhiv Center IRIS

Vodja projekta: Katjuša Koprivnikar
Koordinatorica projekta: mag. Nina Čelešnik Kozamernik

Brošuro so pripravili:

Dragana Žunič, dipl. def., tiflopedagoginja, dipl. def. oligofrenologinja, vodja 1. skupine
Sara Češarek, mag. prof. spec. in reh. ped., tifloped. in spec. uč. tež., vodja 2. skupine
Mag. Nina Čelešnik Kozamernik, koordinatorica projekta, vodja 3. in 4. skupine
Tomaž Dojnik, dipl. inž. rač. in inf.
Marija Repe Kocman, prof. geo. in ruš.
Tanja Rudolf, dipl. slik., mag. pom. z lik. um.
Ana Mohorko, mag. prof. spec. in reh. ped., tifloped. in spec. uč. tež.

Jezikovni pregled: mag. Nina Čelešnik Kozamernik

Oblikovanje in prelom: Tanja Rudolf
Založil: Center IRIS – Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje
za slepe in slabovidne

Za založbo: Katjuša Koprivnikar, ravnateljica Centra IRIS
Tisk: Tiskarna Oman, Kranj

Naklada: 200 izvodov

Tiskovina je brezplačna.

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.
Projekt: Strokovni center za celostno podporo otrokom in mladostnikom z okvaro vida ter otrokom
in mladostnikom s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

© Center IRIS

Vse pravice pridržane.

Brez pisnega dovoljenja Centra IRIS je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem,
javna objava, dajanje na voljo javnosti (internet), predelava ali vsaka druga uporaba tega
avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem,
tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki. Odstranitev tega podatka je kazniva.

Strokovni center za celostno podporo otrokom in mladostnikom z okvaro vida ter otrokom in mladostnikom s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

Center IRIS

Dejavnosti v okviru projekta Strokovnega centra 2017/2020

1. skupina: Celostna ocena

Celostna ocena se pri posameznem otroku ali mladostniku po potrebi izvaja večkrat in nam omogoča spremljanje razvoja ter sprotno odgovornost na potrebe otroka ali mladostnika in družine kar pozitivno vpliva na razvoj veščin in spretnosti za premagovanje primanjkljajev in ovir, ki so bistvene za aktivno vključevanje v družbo, usvajanje različnih kompetenc in skrb za zdravje. V celostno oceno ves čas procesa pomoči in podpore vključujemo tudi starše, kar omogoča, da vplivamo tudi na opolnomočenje družine, da sprejme otroka s posebnimi potrebami in na ustrezen način odgovarja na njegove potrebe.

Cilj projekta 1. skupine:

- **Izvedba celostne ocene** otrok in mladostnikov s slepoto in slabovidnostjo ter otrok z okvaro vidne funkcije z ali brez dodatnih primanjkljajev, ovir ali motenj od rojstva (oz. postavljanja diagnoze) dalje ter učencev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (PPPU), z namenom poglobljene diferencialne diagnostike. Ocenjujejo se področja, na katera posredno ali neposredno vplivata okvara vida ali primanjkljaj na posameznem področju učenja.
- **Informiranje in podajanje strokovnih priporočil** na podlagi celostne ocene se podajo objektivne informacije o funkcioniranju otroka na različnih področjih ter priporočila za izbor: področij tiflopedagoške in specialno-pedagoške obravnave; za izvedbo učinkovite individualizacije vzgojno-izobraževalnega procesa; ustreznih časovnih in prostorskih prilagoditev in pripomočkov; za načrtovanje in oblikovanje smotrnih kratkoročnih in dolgoročnih ciljev obravnave in rehabilitacije glede na diagnozo, razvojne in funkcionalne značilnosti ter potrebe posameznika.
- **Svetovanje** na podlagi celostne ocene se izvajajo dejavnosti svetovanja družini in ožjemu socialnemu okolju ter strokovnjakom z različnih strokovnih področij, ki delajo z otrokom ali mladostnikom.

Aktivnosti skupine za Celostno oceno

- **Analiza obstoječih tiflopedagoških, specialpedagoških in psiholoških instrumentov za celostno oceno** s ciljem izdelati check liste in izbrati teste, ki so v celoti uporabni po področjih.
- **Nakup novih testov in izobraževanje za uporabo novih testov.** Doslej je bil izveden nakup večine psiholoških testov za otroke s slepoto in slabovidnostjo ter okvaro vidne funkcije v različnih starostnih obdobjih ter za različne namene. Tiflopedagoški in specialno-pedagoški testi so še v postopku nabave. Načrtovana je še priprava »škafle« z didaktičnimi pripomočki za izvedbo celostne ocene. deležili smo se nadaljevalnega izobraževanja za oceno funkcionalnega vida in postali certificirani strokovnjaki za oceno funkcionalnega vida.
- **Testna uporaba testov za ocenjevanje in oblikovanje poročil** za vsakega otroka ali mladostnika s ciljem izdelave celotnega protokola izvajanja ocene.
- **Pridobivanje anamnestičnih podatkov in začetna celostna ocena.** Za vsakega otroka ali mladostnika je bil določen koordinator, ki je oblikoval skupno sintezo ugotovitev ocen, predlaganih strokovnih priporočil in prilagoditev v za ta namen oblikovan obrazec »Strokovno poročilo celostne ocene«.
- **Zaključna celostna ocena** in priprava strokovnih poročil o celostni oceni za posameznega otroka ali mladostnika je potekala od januarja do junija 2020.
- **Izvedba dodatnih celostnih ocen glede na potrebe ob prehodu nivoja izobraževanja,** zaključku izobraževanja. Med februarjem 2019 do maja 2020 smo se odzivali na potrebe inkluzivnega okolja, ki so nastajale med potekom projektnih aktivnosti. Tako so bile izvedene dodatne ocene šolskih okolij glede na potrebe slepih in slabovidnih otrok oziroma otrok z okvaro vidne funkcije.
- **Oblikovanje dokumentacije, protokolov, predlog normativne in kadrovske ureditve skupine za celostno oceno.**

2. skupina: Razširjeni kurikulum

Cilj projekta 2. skupine:

- Svetovati, izobraževati, informirati ter nuditi podporo družinam.
- Izvajati dodatno strokovno pomoč z vidika potreb otrok in mladostnikov.
- Omogočiti neposredno delovno izkušnjo.

Aktivnosti za podporo otrokom in mladostnikom s slepoto ali slabovidnostjo ter primanjkljaji na posameznih področjih učenja (v nadaljevanju PPPU)

- **Obravnavanje na domu za otroke s slepoto ali slabovidnostjo v zgodnji obravnavi** so namenjene predšolskim otrokom in njihovim staršem. Z obravnavami smo pričeli v šolskem letu 2018, vsako leto smo vključili vsaj 4 družine, pri vsaki od njih je bilo izvedenih 20 ur. Družine so bile izbrane na podlagi začetne ocene in potreb družin.
- **Dodatna strokovna podpora otroku ali mladostniku s slepoto ali slabovidnostjo na osnovi celostne ocene** je bila v šolskem letu 2019/2020 v obsegu 10 ur izvedena na osnovi celostne ocene. Izvedena je bila z otrokom, ki v odločbi nima dodatne strokovne pomoči tiflopedagoga, vendar jo je, glede na celostno oceno, potreboval. V ta namen je bil zapisan in izveden individualiziran program.
- **Dodatna strokovna pomoč za otroke in mladostnike s PPPU:**
  - 30-urni tečaj računalništva: povpraševanje po tečaju je bilo veliko, zato smo se odločili, da **dodatno ponudimo tudi plačljiv tečaj računalništva** (več informacij na <http://strokovnicenter.splet.arnes.si/razsirjen-kurikul/tecaj-racunalnistva-2>);
  - 15-urni tečaj razvijanja bralnih veščin;
  - delavnica veččutnega učenja;
  - izposoja specialnih pripomočkov.
- **Tabori, tečaji in terapije:**
  - tematski tabor za dvig socialnih kompetenc za srednješolce s slepoto ali slabovidnostjo,
  - 10-urni tečaj za zadnjo triado in srednješolce. Posnet je bil tudi kratek film: Kdo sem in kam grem. <http://strokovnicenter.splet.arnes.si/svetovanje-in-izrazevanje/skotopicni-sindromsindrom-helen-irien/video-posnetki/video-kdo-sem-in-kam-grem/>,
  - taktilna senzibilizacija za srednješolce s slepoto ali slabovidnostjo.
- **Omogočiti delovno izkušnjo dijaku/študentu:**
  - vzpostavitev nabora delovnih organizacij in priprava delovnega okolja,
  - delovna izkušnja za en dan,
  - delovna izkušnja v Centru IRIS.

3. skupina: Svetovanje in izobraževanje

Cilj projekta 3. skupine:

- Svetovati, izobraževati, informirati ter nuditi podporo družinam: slediti napredek staršev v poznavanju prilagojene opreme in pripomočkov, specialnih znanj, celostnega razvoja otroka.
- Svetovati, izobraževati, informirati in zagotoviti pomoč in podporo strokovnim delavcem vrtcev in šol: slediti občutki kompetentnosti za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov z okvaro vida ter otrok in mladostnikov s PPPU, predstaviti jim poznavanje specialnih znanj, uporabe pripomočkov, prilagojene opreme.
- Vplivati na spremembo stališč v povezavi z inkluzivnim vključevanjem otrok in mladostnikov z okvaro vida ter otrok in mladostnikov s PPPU.

Dejavnosti skupine in načrti:

- **Svetovanje in izobraževanje za starše v okviru šole za starše. 15 srečanj.** Teme: Moj otrok z okvaro vida, Skrb staršev zase, Prosti čas in narava, Od nas v svet, Zdravje, Razvoj, Prilagajanje, Praktična znanja, Predšolsko obdobje, Osnovni okvir, Vzgoja in izobraževanje, OŠ PP, Kmalu bom šolar/-ka.
- **Organizirali smo strokovna predavanja:** Partnerstvo: tudi midva sva pomembna (Andrej Pešec), Kako slepi in slabovidni otroci doživljajo sebe? (mag. Nina Čelešnik Kozamernik), Spolnost oseb s posebnimi potrebami (Marijan Lačen), Kaj lahko pove sodobna nevroznanost učiteljem, učencem in staršem? (dr. Dušan Rutar), Živeti in preživeti v družini s posebnimi potrebami (Familylab), pogovor s slepim profesorjem gospodom Marinom Kačičem, Hiperprotektivnost (Marko Juhant), predavanje »Invalid ali človek s hendikepom: dve poti ali le igra besed?« (Marino Kačič), pogovor z uspešno odraslo slepo osebo, gospo Sonjo Pungartnik.
- **Vzpostavitev, koordinacija, delovanje skupin mentorjev dijakov, študentov, staršev, zaposlenih slepih in slabovidnih.** Cilj mentorstva je izmenjava izkušenj, opolnomočenje, razrešitev dilem in vprašanj z vrstniki oz. ljudmi z enakimi interesi, napredek v znanju, spretnostih ...
- **Predstavitev in seznanitev s pripomočki in specialno opremo:** dokup manjkajoče opreme in pripomočkov, ureditev specialnih učilnic in predstavitev.
- **Podpora in pomoč vrtcem in šolam:** oblikovanje protokolov za prehode med okolji, institucijami.
- **Srečanje spremljevalcev slepih in slabovidnih otrok.** Teme srečanj so bile: Vloga in naloge spremljevalca slepega/slabovidnega otroka./Jaz in otrok, ki ga spremljam./Skotopični sindrom ali sindrom Helen Irlen. Vrt čutil./Jaz in moje izkušnje spremljevalca. Orientacija in mobilnost./Prilagoditve okolja.
- **Izobraževanja za učitelje in druge strokovne delavce:** za delodajalce, za učitelje različnih interesnih dejavnosti, za organizatorje PUD (praktično usposabljanje z delom).
- **Priprava in objava video posnetkov z didaktičnimi in metodičnimi priporočili:** priprava vsebin, nakup opreme, snemanje, objava in informiranje. Posneti so prispevki: Bela palica, 1. in 2. del/Razmišljanje slepih in slabovidnih mladih o prihodnosti/Testiranje brajevega stroja/Postiljanje postelje/Zlaganje perila/ ...
- **Testiranje za skotopični sindrom/sindrom Helen Irlen,** kjer gre predvsem za težavo vizualnega procesiranja, ki povzroča vrsto simptomov, vključno s primanjkljaji v procesiranju vidnih informacij in občutljivostjo za svetlobo. Gre za težavo s procesiranjem vidnih informacij v možganih, ne za težavo z očmi.

4. skupina: Strokovni center

Cilj projekta 4. skupine:

Ugotoviti učinkovitost in primernost organizacije za izvajanje dejavnosti strokovnega centra.

Razvoj, izdelava in izposoja didaktičnih pripomočkov ter prilagajanje in tiskanje gradiv v brajco

- Prilagajanje in tiskanje učnih gradiv v brajco.
- Prilagajanje tekmovalnih pol.
- Prilagajanje in izdelava tipnih slikanic.
- Razvoj, izdelava in izposoja prilagojenih didaktičnih pripomočkov.
- Izdelava prilagojenih zemljevidov.
- Izdelava in posodabljanje katalogov igrač, opreme in didaktičnih pripomočkov za izposajo.

Delovanje strokovnega centra

- Koordinacija in vodenje projekta
- Izobraževanje strokovnega kadra
- Vzpostavitev informacijske točke za otroke in mladostnike, starše, strokovno javnost in širšo javnost, postavitev spletne strani strokovnega centra, zbiranje in urejanje informacij, vzpostavitev info točke; priprava in izdaja publikacij (predstavitvenih, strokovnih).
- Ozaveščanje in izobraževanje širše družbe
- Sodelovanje z različnimi ustanovami: fakultete, šole, vrtci, šola za ravnatelje, Zveza društev, medobčinska društva, Očesna klinika, Inštitut za skotopični sindrom/Irlen klinika Slovenija, FamilyLab ...
- Nakup strokovne literature.

Strokovni center v številkah do junija 2020:

Število	Skupaj
Vključenih otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami	368
Vključenih posameznikov	358
Strokovnih delavcev, vključenih v izvajanje strokovnih nalog znotraj projekta Strokovni center	8
Izvedenih izobraževanj	60
Udeležencev na izobraževanjih	703
Podpisanih dogovorov s sodelujočimi vzgojno-izobraževalnimi zavodi ali drugimi institucijami	64
Prilagojenih strani v brajci	3292
Strani običajnega tiska	1212
Tipnih slikanic	10
Učencev in dijakov, ki so tekmovali	169
Prilagojenih tekmovanj	52
Različnih prilagoditev tekmovanj	125
Izdelanih pripomočkov	30
Prilagojenih zemljevidov	8
Prilagojenih zemljevidov za slabovidne	30
Razdeljenih brošur Strokovnega centra	1888
Kosov kupljene strokovne literature	20

Zgodnja obravnava

Kaj je zgodnja obravnava?

Zgodnja tiflopedagoška obravnava slepega, slabovidnega otroka ali otroka z okvaro vidne funkcije z ali brez dodatnih motenj obsega čas od postavljene diagnoze ali suma na okvaro do usmeritve otroka v ustrezen program ter spremljanje v okviru dodatne strokovne pomoči v vrtcih po Sloveniji. Pravilna, zgodnja in celostna obravnava otroka je ključnega pomena za optimalen razvoj.

Izvajamo neposredno tiflopedagoško delo z otrokom ter nudimo psihosocialno podporo družini. Za družinske člane organiziramo seminarje, delavnice in druge oblike skupinskega druženja. Zgodnja obravnava se izvaja v ambulantni obliki v Centru IRIS ter v domačem okolju z obiski družine na domu. Obravnave na Centru IRIS izvajamo v kabinetu za zgodnjo obravnavo, v senzorni sobi ali na senzornem vrtu. Obiskujemo otroke, ki so vključeni v predšolski program z dodatno strokovno pomočjo, za strokovne delavce v vrtcih organiziramo izobraževanja. Obiski na domu se izvajajo v sklopu dejavnosti Strokovnega centra ter prek projekta »LIONS! za zgodnjo obravnavo slepih in slabovidnih otrok«.

Komu je namenjena?

Otroke, ki so vključeni v našo obravnavo, lahko uvrstimo v skupine: skupina rizičnih otrok, skupina otrok s sumom na morebitno okvaro vida, skupina slepih in slabovidnih otrok ter otrok z okvaro vidne funkcije, skupina gluhoslepih otrok, skupina slepih in slabovidnih otrok z več motnjami ter skupina slepih in slabovidnih otrok, ki nimajo zagotovljeno tiflopedagoško dodatno strokovno pomoč ali so v postopku pridobivanja tiflopedagoške pomoči v vrtcu.

Namen zgodnje obravnave

Namen zgodnje obravnave je zagotoviti nemoten psihosocialni in fizični razvoj otrok, opolnomočiti družine in socialno vključevati otroke in njihove družine v širši družbeni kontekst ter nuditi podporo širšemu okolju, strokovnim delavcem s področja zdravstvene dejavnosti in predšolske vzgoje.

Storitve zgodnje obravnave

Družina v okviru zgodnje obravnave dobi informacije o posebnostih razvoja slepih, slabovidnih otrok in otrok z okvaro vidne funkcije ter o načinih, metodah in strategijah za spodbujanje optimalnega razvoja.

Svetujemo o:

- ustreznih prilagoditvah bivalnih prostorov,
- igračah, ki spodbujajo otrokov vsestranski razvoj,
- ortopedskih in optičnih pripomočkov,
- uporabi pripomočkov,
- prilagoditvah za hitrejšo usvajanje otrokovih higienskih navad,
- vsakodnevnih ročnih spretnostih.

Slepi, slabovidni otroci in otroci z okvaro vidne funkcije se v program za predšolske otroke lahko vključijo v vrtec v domačem okolju, v razvojni vrtec ali v vrtec, ki deluje v Centru IRIS. V vseh navedenih oblikah je otrok upravičen do tiflopedagoške pomoči.

Zagotavljanje pripomočkov

V Centru IRIS deluje igračoteka, kjer si družina lahko izposodi ustrezne pripomočke za krepitev celostnega razvoja. Pripomočke lahko namensko za otroka pripravi tudi tiflopedagoginja ter jih, z navodili za uporabo, posreduje družini za določen čas.

Dejavnosti za otroke in mladostnike

Delavnice

S projektom smo lahko razširili že tako pester program delavnic, ki jih izvajamo vsako leto z mladimi. Na novo smo začeli z:

- **delavnicami veččutnega učenja** za učence s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (PPPU),
- **delavnicami za razvijanje taktilne občutljivosti.**

Delavnice so organizirane posebej ali združene z ustaljenimi delavnicami ali tabori. Pri obeh skupinah učencev s PPPU ter slepoto ali slabovidnostjo je poudarek na multisenzornem učenju in učenju praktičnih vsebin.

Tečaji

- **Tečaj računalništva** za učence s PPPU je potekal v skupini enkrat tedensko na Centru IRIS v obsegu 30 ur. Komentar vključenega učenca ob koncu tečaja: "*Naučil sem se slepega desetprstnega tipkanja in tako bom lahko hitrejši pri pouku.*"
- **Tečaj za razvijanje bralnih veščin** za učence s PPPU je potekal individualno enkrat tedensko na matičnih šolah učencev v obsegu 15 ur. Komentar izvajalke bralnih ur: "*Napredek učencev smo merili z začetno, vmesno ter končno hitrostjo in natančnostjo branja. Pri vseh vključenih je opazen korak k izboljšanju branja.*"
- **Tečaj vsakodnevnih veščin** za učence 3. triade in srednješolce je potekal v obsegu 10 ur, in sicer v letu 2018 (Znam poskrbeti zase) in 2019 (Kdo sem in kam grem?).

Tabor

Tabor za dvig socialnih kompetenc je potekal v sklopu Mednarodnega ustvarjalnega tabora, ki ga letno organizira Center IRIS ob koncu poletnih počitnic za dijake v trajanju tedna dni.

Drugo

Dejavnosti za otroke so bile izvedene tudi preko:

- obiskov na domu na področju zgodnje obravnave,
- obravnave otroka brez ur namenjenih tiflopedagoški DSP v odločbi, ki na podlagi celostne ocene potrebuje tiflopedagoško podporo,
- obravnave mladih pred praktičnimi usposabljanji z delom.

Prilagajanje gradiv za slepe in slabovidne

Učenci in dijaki uporabljajo pri šolskem delu raznovrstna gradiva:

- učbenike različnih založb,
- delovne zvezke,
- samostojne delovne zvezke in delovne učbenike,
- učne liste,
- izhodiščna besedila ali
- gradiva za preverjanje, utrjevanje in ocenjevanja znanja.

Center IRIS učiteljem in njihovim slepim in slabovidnim učencem in dijakom nudi podporo in **pomoč pri pripravi šolskih gradiv ter tiskanje gradiv v brajci.**

Prav tako učencem in dijakom nudi možnost izposoje **prilagojenih učbenikov iz učbeniškega sklada.**

Prilagajanje za slepe

Potek prilagajanja gradiv za slepe:

- šola ali mobilni učitelj posreduje gradivo;
- gradivo pregledamo in prilagodimo;
- besedilo pretvorimo v brajico v skladu s posodobljenim brajevim zapisom;
- pretvorjeno besedilo oblikujemo in pripravimo za tisk;
- gradivo natisnemo in posredujemo na šolo (po pošti ali preko mobilnega učitelja).

Pri pripravi preverjanj in ocenjevanj znanja je nujno sodelovanje z učiteljem, saj morajo biti vsebine in naloge usklajene s cilji, ki jih učitelj preverja in ocenjuje.

Učiteljem tudi svetujemo, kako pripraviti gradiva v digitalni obliki.

Slikovno gradivo

Za **slabovidne učence in dijake** prilagajamo **slikovno in kartografsko gradivo:**

- povečamo napise,
- okrepimo kontraste,
- (po potrebi) ponovno izrišemo.

Slepim učencem in dijakom pripravljamo **slikovno gradivo v tipni obliki.** Slikovno gradivo za slepe je potrebno:

- poenostaviti,
- ponovno izrisati in
- opremiti z zapisom v brajci.

Tekmovanja

Učencem in dijakom omogočamo tudi **sodelovanje** na najrazličnejših **tekmovanjih.** To jim omogočimo na način, da predhodno poskrbimo za prilagoditev nekaterih tekmovalnih pol. Pri tem tesno sodelujemo s tekmovalnimi komisijami.

Prilagoditve lahko zagotovimo za slepe, slabovidne otroke in za otroke s PPPU.

Specialna elektronska oprema za slepe in slabovidne

Center IRIS učencem in dijakom ponuja izposojlo **specialne elektronske opreme za slepe in slabovidne**:

- ročne elektronske lupe,
- namizne elektronske lupe,
- prenosne računalnike s povečevalnikom zaslonske slike,
- prenosne računalnike z bralnikom zaslonske slike,
- brajeve vrstice,
- govoreče kalkulatorje in
- diktafone.

Za učinkovito uporabo specialne opreme šolam in njihovim slepim/slabovidnim učencem/dijakom, nudimo podporo in pomoč pri pripravi gradiv.

Izposoja opreme

Ko je učenec/dijak osvojil znanje uporabe opreme, se izposoja izvede na način:

- mobilni učitelj poda predlog za izposojlo opreme za učenca/dijaka;
- s strani šole, ki jo obiskuje učenec/dijak, dobi Center IRIS prošnjo za izposojlo opreme;
- oprema se pripravi;
- izvede se izobraževanje za rokovanje s specialno opremo za učitelje (na opremi, namenjeni učencu/dijaku);
- učitelji po izobraževanju prevzamejo opremo;
- ko učenec/dijak zaključi šolanje, se oprema vrne v Center IRIS.

Pri pripravi opreme upoštevamo predloge učitelja specialnih znanj. Oprema je pripravljena individualno za določenega učenca/dijaka.

Da bi bila gradiva berljiva in uporabna, učiteljem svetujemo, kako ustrezno pripraviti gradiva v digitalni obliki za slabovidne/slepe učence/dijake.

Oprema za **slepe/slabovidne učence/dijake** se razlikuje.

Namizna elektronska lupa:

Brajeva vrstica:

Ročna elektronska lupa:

Govoreči kalkulator:

Tiflopedagoška podpora pri praktičnem usposabljanju z delom in zaposlovanju

Izobraževanje za mentorje PUD in delodajalce

Na izobraževanjih za mentorje praktičnih usposabljanj dijakov (PUD) in delodajalce smo udeležencem predstavili:

- kategorije slepote in slabovidnosti ter potrebe oseb posameznih kategorij za učinkovito funkcioniranje,
- prilagoditve računalniške opreme,
- različne vrste povečeval in način uporabe,
- izkušnje praktičnih usposabljanj dijakov iz Centra IRIS,
- izkušnjo mentorice praktičnega usposabljanja dijakinje s slepoto,
- prilagoditve delovnega mesta,
- opis delovnih nalog zaposlene osebe s slabovidnostjo,
- postopek zaposlitvene rehabilitacije na URI Soča.

Komentarja dveh udeleženk po izobraževanju:

"Po slišanjem sem spoznala veliko o načinu funkcioniranja slepih in slabovidnih ter o možnih prilagoditvah."

"Manjka nam takšnih informacij in znanja. Počutim se veliko bolj pripravljeno na delo s slepimi in slabovidnimi."

Veselo na delo!

Del tiflopedagoške službe zajema tudi pomoč pri prehodu na trg dela, pri čemer je potrebno dobro poznavanje poti do in od delovnega mesta, zato je potrebno opraviti pravočasen trening orientacije in mobilnosti, v kolikor je le-ta glede na obseg ostankov vida potreben.

V sklopu projekta smo izvedli predstavitve dijakov mentorjem in bodočim sodelavcem na PUD, kjer smo se osredotočili na:

- opis vizualnega in celostnega funkcioniranja (posebnosti, močna in šibka področja) dijak s slepoto ali slabovidnostjo,
- prikaz slabovidnosti oz. slepote z ostanki vida s simulacijskimi očali,
- razlago namena in načina uporabe specialnih pripomočkov,
- napotke za ustrezno komunikacijo.

Prilagoditve delovnega mesta

Tiflopedagoga se lahko zaprosi tudi za oceno delovnega okolja in pripravo predlogov za prilagoditve, pri čemer se izhaja iz specifik delovnega mesta in potreb vsakega posameznika. Prilagoditve zajemajo eno ali več od naslednjih postavk:

- ustrezna osvetlitev (dodatna osvetlitev, preprečevanje bleščanja),
- taktilne in/ali kontrastne oznake in orientirji,
- stalno mesto opreme in obveščanje o spremembah,
- red v prostorih,
- varnostni napotki,
- posebna IKT oprema, itd.

Delovna izkušnja na Centru IRIS

Poleti 2019 so imeli mladostniki s slepoto in slabovidnostjo možnost prijave na razpis in opravljanje počitniškega dela v hostlu Šest pik, ki je obratoval v dijaškem domu Centra IRIS.

Dijaki so imeli možnost opravljati delo:

- receptorja,
- v pralnici,
- nočnega čuvaja.

Glede na uspešno sezono lahko pričakujemo ponovitev odprtje hostla Šest pik tudi v prihodnje.

Dejavnosti za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (PPPU)

Cilji skupine razširjeni kurikulum:

1. Svetovati, izobraževati, informirati ter nuditi podporo družinam.
2. Izvajati dodatno strokovno pomoč z vidika potreb otrok in mladostnikov.
3. Omogočiti neposredno delovno izkušnjo.

Aktivnosti:

• 30-urni tečaj računalništva

Tečaj je namenjen otrokom s PPPU, ki bi jim večine hitrega 10-prstnega tipkanja in organiziranja datotek na računalniku, pomagale pri hitrejšem in učinkovitejšem sledenju pouka. Največji poudarek je na učenju 10-prstnega tipkanja, hitrosti zapisa, organiziranju in urejanju datotek na računalniku.

• 15-urni tečaj razvijanja bralnih veščin

Delavnice razvijanja bralnih veščin so namenjene otrokom s PPPU, ki imajo težave na področju branja in bralnega razumevanja. Na delavnice na leto sprejmemo 5 otrok, katerim namenimo 15 pedagoških ur pomoči za premagovanje primanjkljajev na področju branja. Znotraj ur strmimo predvsem k izboljšanju bralne hitrosti, samoposlušanju in samopopravljanju napak pri branju, zmanjševanju odpora do branja in krepitvi slušnega in vidnega spomina.

• Delavnica veččutnega učenja

Vsako leto imajo otroci s PPPU možnost priti na delavnico veččutnega učenja, na kateri učenci izkusijo določeno temo skozi vsa čutila. Delavnica poteka v popoldanskem času na Centru IRIS. Vsako leto se tema delavnice spremeni.

• Izposoja specialnih pripomočkov

Za lažje premagovanje primanjkljajev je možna izposoja specialne opreme. Za pridobitev specialne opreme je vzpostavljen protokol: ocena funkcionalnosti vida, ocena in priporočilo vrste specialne opreme, podpis dogovora in vloge za izposajo specialne opreme ter izobraževanje/usposabljanje šolskega kadra za delo s specialno opremo.

Sodelovanje je najpomembnejše!

Cerebralna okvara vida (CVI)

Kaj je CVI?

Cerebralna okvara vida ali CVI je začasna ali trajna okvara vida, ki je posledica sprememb v razvoju in/ali delovanju možganov oz. posledica motnje prevodnega sistema od mrežnice do možganov ter nezmožnosti možganov, da bi sprejemali in interpretirali slike, ki se prenašajo. Pri cerebralni okvari vida so lahko prizadeti različni deli vidnega sistema. Medtem ko se pri okularni slabovidnosti in slepoti spremembe dogajajo na nivoju oči, je pri cerebralni okvari vida neobičajno vizualno funkcioniranje posledica sprememb na nivoju možganov. CVI po svoji naravi predstavlja skupek težav vizualnega procesiranja z jasno nevrološko podlago in je pogosto prisoten v drugih skupinah otrok s posebnimi potrebami (otroci s cerebralno paralizo, z motnjo v duševnem razvoju, z motnjo avtiističnega spektra, s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, ipd.).

CVI:

- kot samostojna okvara vida, ko so oči popolnoma zdrave in oftalmološki pregled ne pokaže sprememb na nivoju vidnih funkcij in očesnih struktur.
- obstaja hkrati z okularnimi ali okulomotoričnimi težavami oz. z okularno slabovidnostjo in slepoto.
- je prirojen oz. nastane že pred rojstvom otroka.
- pridobljena okvara, ki nastane kot posledica obporodnih težav, poškodbe možganov ter različnih nevroloških in nevrodegenerativnih bolezni v različnih starostnih obdobjih.

V tuji literaturi kratko CVI najdemo s terminom kortikalna okvara vida (ZDA, dr. Roman Lantzy) in terminom cerebralna okvara vida (Evropa, dr. Gordon Dutton). Termin kortikalna okvara vida predstavlja skupek težav vizualnega procesiranja, ki nastane kot posledica sprememb v razvoju postkiazmične vidne poti do primarne vizualne skorje v zatilnem delu možganov oz. posledica motnje v prevajanju svetlobnih impulzov po vidni poti do vizualne skorje (dr. Roman Lantzy). Cerebralna okvara vida je širši pojem in opisuje skupek težav vizualnega procesiranja, ki so posledica sprememb v delovanju možganskih struktur; od vizualne skorje do drugih delov možganov, ki so odgovorni za vizualno percepcijo, kognicijo in vizualno usmerjeno gibanje ter z vizualnimi integrirajo tudi druge (nevizualne) informacije ter omogočajo interpretacijo slike, ki jo vidijo oči (ventralna in dorzalna pot).

V slovenski literaturi in zakonodaji se za cerebralno okvaro vida uporablja termin okvara vidne funkcije (ZRSŠ, 2015).

Kako prepoznamo in diagnosticiramo CVI?

Če obstaja neobičajno vizualno funkcioniranje otroka ali osebe, ki vključuje značilne vizualno-vedenjske znake:

1. izrazita preferenca za določeno barvo, npr. rdeča in rumena;
2. preferenca za gibajoče se vzorce/tarče, npr. vetrnice, stroji v obratovanju, vrtavce;
3. vizualna zakasnitev oz. zakasneli odziv na vizualni vzorec, ko se otrok z zamikom od nekaj sekund ali minut odzove na igračo, sliko ali drugi vizualni vzorec;
4. preferenca za določeni del vidnega polja, npr. otrok opazuje vizualne informacije večinoma le v določenem vidnem polju oz. zanemara informacije iz določenega vidnega polja;
5. nefunkcionalno strmenje, npr. v svetlobo ali v eno točko, ko otrok deluje odsotno, zamišljeno oz. zagledano;
6. odsoten ali atipičen refleks mežikanja, npr. na dotik ali na vizualno tarčo;
7. odsotnost z vidom usmerjenega poseganja, npr. okrnjena ali nerazvita oko-roka koordinacija;
8. težave z vizualno in okoljsko kompleksnostjo, npr. otroci s težavo prepoznajo in procesirajo vizualne ali okoljske, nevizualne kompleksne informacije;
9. težave z opazovanjem na daljavo, npr. igrače, slike in druge vizualne vzorce opazujejo od blizu ali se jim približujejo;
10. težave z novimi vizualnimi vzorci, npr. otroci prepoznajo in se odzivajo bolj na znane kot na nove vizualne vzorce.

Poleg zgoraj opisanih 10 vizualno-vedenjskih znakov je za opredelitev cerebralne motnje vida pomembna prisotnost nevroloških motenj in/ali odstopanj v razvoju vidne poti, srednjega živčevja, vidne skorje ter ventralne in dorzalne poti (dr. Gordon Dutton, 2015). Opisane spremembe zanesljivo potrjujejo ali zavrnejo nevrološke diagnostične metode (MRI, UZ glave).

Kaj če pri svojem otroku opazim znake CVI?

Otroka naročite na oceno vizualnega funkcioniranja v Centru IRIS. Ocena bo vključevala oceno:

- vidnih funkcij,
- funkcionalnega vida,

- po CVI Range protokolu za otroke s CVI (dr. Roman Lantzy),
  - (po potrebi) višjih vizualno-kognitivnih težav, ki so povezane z ventralno in dorzalno potjo.
- Otroka lahko na oceno naročijo starši ali zunanji strokovnjaki, npr. osebni pediater, pediater v razvojni ambulanti, oftalmolog ter drugi strokovnjaki, ki delajo z otrokom.

Ocena vizualnega funkcioniranja se izvaja v več zaporednih etapah:

- intervju s starši/skrbniki/s posameznikom o vizualnih težavah ali omejitvah pri različnih nalogah vsakdanjega življenja,
- opazovanje otroka v spontanah situacijah,
- neposredna formalna ocena vidnih funkcij in funkcionalnega vida.

Mož otrok ima potrjen CVI. Kako mu lahko pomagam?

Po zaključeni tiflopedagoški diagnostiki se bo vaš otrok s cerebralno motnjo vida vključil v tiflopedagoško obravnavo na podlagi zapisnika multidisciplinarnega tima (za predšolskega otroka) ter odločbe o usmeritvi (za šoloobveznega otroka). Ker otroci s CVI za učinkovitejše vizualno funkcioniranje potrebujejo prilagojene metode in strategije dela, prilagojeno okolje in kontrolirane vizualne dražljaje, se individualizirani program dela skrbno in smotno načrtuje.

Na podlagi ugotovitev ocene (po CVI Range protokolu) se otroci razvrstijo v tri skupine oz. stopnje:

- CVI stopnja I,
- CVI stopnja II,
- CVI stopnja III.

V stopnjo I sodijo otroci z najbolj izrazitimi vizualno-vedenjskimi znaki, v stopnjo III sodijo otroci z minimalnimi odstopanji v vizualnem funkcioniranju.

Opisane stopnje vizualnega funkcioniranja otrok s CVI nam dajejo okvir za delo z otrokom. Na stopnji I je glavni cilj razvoj in krepitev bazičnih vizualnih veščin ter vzpostavitev gledanja. Na stopnji II je glavni cilj združiti vid in njegovo uporabo oz. razvijati funkcionalni vid v različnih okoliščinah. Na stopnji III je glavni cilj obravnave odpraviti ali izboljšati preostale karakteristike cerebralne okvare vida.

Vključevanje strategij in prilagoditev, ki jih uporabljamo za razvoj funkcionalnega vida otrok s CVI, v otrokovo vsakodnevno rutino doma, v vrtcu in v šoli, je zelo pomembno.

Ustrezno ter pravočasno izvedena ocena je podlaga za:

- oblikovanje individualiziranega programa za otroka,
- opredelitev rehabilitacijskih področij iz Razširjenega kurikula,
- določitev komunikacijskih tehnik,
- določitev potrebnih prilagoditev učnega procesa, gradiv in okolja.

Otroci s CVI, ki so vključeni v obravnavo oblikovano na podlagi ugotovitev ocene vizualnega funkcioniranja, redno kažejo pomembno izboljšanje vizualnega funkcioniranja.

Nekaj uporabnih povezav:

- <https://strategytosee.com/>
- <https://cviscotland.org/>
- <https://cvisociety.org.uk/>
- <https://littlebearses.org/>
- <https://cviteacher.wordpress.com/>

Skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen

Je težava vizualnega procesiranja. Ne gre za težavo z očmi, temveč za to, kako naši možgani zaznajo videno. Zaznavne težave pa lahko vplivajo na učinkovitost učenja in dela, obnašanje, pozornost, sposobnost sedenja pri miru in koncentracijo.

Skotopični sindrom se lahko pojavlja skupaj z drugimi težavami pri branju in učenju, nekateri posamezniki pa imajo lahko tudi napačno določeno disleksijo, težave pri branju, ADHD ali specifične učne težave. Prepoznavanje in pomoč pri odpravljanju simptomov skotopičnega sindroma ne pomeni, da otrok ne bo več potreboval dodatne strokovne pomoči ali korekcije vida, zagotovo pa bo delal lažje.

Z vprašalnikom http://strokovnicenter.splet.arnes.si/files/2018/03/Vprasalnik_Irlen_sindrom.pdf lahko preverite, če ste kandidat za testiranje za skotopični sindrom in nas kontaktirate.

Prepoznajte opozorilne znake!

Posamezniki s skotopičnim sindromom oz. s sindromom Helen Irlen se lahko soočajo z različnimi simptomi.

Najpogostejši simptomi so:

- občutljivost za svetlobo,
- težave pri branju,
- težave s pozornostjo in koncentracijo,
- napetost in utrujenost,
- glavoboli in migrene,
- popračenja na strani ali v okolici,
- težave z zaznavanjem globine.

Več informacij na (tudi vir besedila in fotografij):

www.irlen.com

www.irlenslovenia.com

www.strokovnicenter.splet.arnes.si/svetovanje-in-izobrazevanje/skotpichni-sindrom-irlen/

Najpogostejša vprašanja

• Kdo ima lahko skotopični sindrom?

Kdorkoli. Lahko je deden ali pa se pojavi kot posledica poškodb glave, pretresa možganov, poškodbe vratnih vretenc.

• Pogostost

- 10 do 12 % Celotna populacija, tudi nadarjeni
- 46% Učne težave, bralne težave
- 33% ADHD, disleksija, vedenjske težave
- 70% Poškodbe glave, pretres možganov, poškodba vratnih vretenc
- 30% Osebe z motnjo avtističnega spektra

• Kako pomagati?

Z uporabo barvnih folij in/ali barvnih očal.

• Kaj lahko storimo učitelji, starši?

- Zmanjšajmo fluorescentno/neonsko osvetlitev.
- Namesto belega raje uporabljajmo eko papir.
- Dovolimo kape s šiltom tudi v razredu.
- Čim manj uporabljajmo belo tablo in PPT z belo podlago.
- Dovolimo več časa za projekte in krajša ocenjevanja znanja.
- Spodbujajmo uporabo barvnih folij.
- Na tablo pišimo v stolpcih.
- Čim manj kopirajmo besedila za branje, pazimo na font črk.
- Dovolimo uporabo stojal za knjige.
- Izogibajmo se močnim barvam, kontrastom in vzorcem.
- Dovolimo uporabo ravnila in/ali povečevalnega stekla.

Za vse otroke, ki so obravnavani s strani Centra IRIS je testiranje brezplačno.

Koristne informacije

Pomoč Strokovnega centra

Osebe z okvaro vida potrebujejo celostno podporo v vseh življenjskih obdobjih. Slepota in slabovidnost sta senzorni motnji, ki vplivata na razvoj večšin komunikacije, gibanja in socializacije. Še več primanjkljajev imajo otroci in mladostniki s pridruženimi motnjami (gluhoslepota, avtizem, motnje v duševnem razvoju ...).

Sistematična in stalna podpora družini in otrokom oz. mladostnikom z okvaro vida je nujna od rojstva dalje, saj je tako lahko v čim večji meri vplivamo na celostni razvoj otroka in opolnomočimo družino. Prav tako potrebujejo pomoč in podporo učitelji, strokovni delavci, delodajalci in širše družbeno okolje.

Ciljne skupine:

- otroci in mladostniki z okvaro vida ali z dodatnimi motnjami v obdobju od rojstva do vstopa na trg delovne sile;
- otroci in mladostniki s PPPU*;
- družine otrok in mladostnikov z okvaro vida in otrok in mladostnikov s PPPU*;
- strokovni delavci v vrtcih, šolah in drugih ustanovah;
- potencialni delodajalci;
- širše okolje.

* PPPU – primanjkljaj na posameznih področjih učenja

Kontakti, ki so vam lahko v pomoč:

Spletna stran projekta Strokovni center: <http://strokovnicenter.splet.arnes.si/>

Delovanje strokovnega centra:

mag. Nina Čelešnik Kozamernik, koordinatorica projekta
e-pošta: nina.celesnik@center-iris.si

Spletna stran Centra IRIS: <https://center-iris.si/>

Tajništvo Centra IRIS: Magdalena Oletič

e-pošta: info@center-iris.si
telefon: (01) 2442 750

Socialna delavka: Lena Pavli Fister

e-pošta: lena.pavli@center-iris.si
telefon: (01) 2442 764

Psihologinja: Sabina Šilc

e-pošta: sabina.silc@center-iris.si
telefon: (01) 2442 763

Knjižnica, prilagajanje in izdelava tipnih slikanic: Nina Schmidt

e-pošta: knjiznica@center-iris.si
telefon: (01) 2442 767

Celostna ocena otrok in mladostnikov z okvaro vida in otrok in mladostnikov s PPPU:

Dragana Žunič
e-pošta: dragana.zunic@center-iris.si

Funkcionalna ocena vida: Jelena Žagar

e-pošta: jelena.zagar@center-iris.si

Obravnavanje na domu: Dragana Žunič dragana.zunic@center-iris.si

Testiranje za skotopični sindrom/sindrom Helen Irlen:

Dragana Žunič, dragana.zunic@center-iris.si
mag. Nina Čelešnik Kozamernik, nina.celesnik@center-iris.si

Mentorstvo za slepe/slabovidne dijake, študente, starše:

<http://strokovnicenter.splet.arnes.si/svetovanje-in-izobrazevanje/mentorstvo-2/>

Video posnetki z didaktičnimi in metodičnimi priporočili

<http://strokovnicenter.splet.arnes.si/svetovanje-in-izobrazevanje/izobrazevalni-video/>

Center IRIS – Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne izvaja projekt z naslovom Strokovni center za celostno podporo otrokom in mladostnikom z okvaro vida ter otrokom in mladostnikom s primanjkljaji na posameznih področjih učenja.

V okviru projekta se izvajajo dejavnosti, s katerimi bomo nadgradili in razširili področja strokovne pomoči vsem uporabnikom in širšemu okolju.

Dejavnosti projekta se delijo v 4 sklope (Celostna ocena, Razširjeni kurikulum, Svetovanje in izobraževanje, Strokovni center) in so namenjene povečanju samostojnosti, usposobljenosti, socialne vključenosti, zdravju otrok in mladostnikov z okvaro vida, hkrati pa vplivajo na boljše razumevanje okolja o potrebah oseb z okvaro vida.

Aktivnosti se zaokrožajo v celoto in se kontinuirano izvajajo v življenjskih obdobjih od rojstva do vstopa na trg delovne sile.

Storitve Strokovnega centra:

- strokovno svetovanje za otroke, mladostnike in starše;
- priprava multidisciplinarnih specialno-pedagoških ocen in izdelava individualiziranih programov;
- dejavnosti pomoči pri soočanju posameznika in njegove družine z okvaro vida;
- svetovanje pri prilagajanju okolja (šolsko, domače, delovno, širše okolje ...);
- razvijanje kompenzacijskih spretnosti za premagovanje ovir;
- razvijanje komunikacijskih spretnosti pri otrocih in mladostnikih;
- svetovanje pri izbiri in uporabi prilagojene opreme, pri načrtovanju in udeležbi v prostočasnih in rekreacijskih aktivnostih, pri opravljanju praktičnega usposabljanja z delom ali zaposlitve;
- dodatna strokovna pomoč za otroke in mladostnike s PPPU* v obliki računalniških tečajev in tečajev za razvijanje bralnih veščin;
- organizacija različnih tečajev, taborov, šole za starše;
- priprava mnenj, ocen in poročil;
- izobraževanja za strokovne delavce, starše, širšo javnost ...

Področja delovanja Strokovnega centra

Delovanje Strokovnega centra obsega delo na naslednjih področjih:

- pomoč in podpora otrokom in mladostnikom z okvaro vida ter njihovim staršem v porodnišnici, razvojni ambulanti, vrtcu
- izvajanje specialno-rehabilitacijske obravnave v vrtcih, šolah, strokovnem centru ali na domu, ki ni del dodatne strokovne pomoči po odločbi o usmeritvi;
- svetovanje za starše, strokovne delavce in drugo zainteresirano javnost o organizaciji pouka, pripravi učnih gradiv, socialnem vključevanju, izbiri pripomočkov in opreme, načrtovanju dejavnosti;
- izobraževanje za starše, strokovne delavce in drugo zainteresirano javnost;
- razvoj, izdelava in izposoja didaktičnih pripomočkov, tipnih slikanic, zemljevidov;
- izposoja razpoložljive prilagojene računalniške in optične opreme;
- prilagajanje učnih gradiv;
- informiranje staršev, otrok, zainteresirane javnosti ...

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.
Projekt: Strokovni center za celostno podporo otrokom in mladostnikom z okvaro vida ter otrokom in mladostnikom s primanjkljaji na posameznih področjih učenja.

Center IRIS
Center za izobraževanje, rehabilitacijo,
inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne
Langusova ulica 8, 1000 Ljubljana

Tel.: 01 2442 750
E- naslov: mreza.centrov@center-iris.si

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Ljubljana, 2020